

Vývin jazyka

- **Jazyk** – ustálený systém znakov a pravidiel, ktorý slúži na komunikáciu a dorozumievanie
 - o Je to jav spoločenský, nie prírodný (v prírode sa nevyskytuje)
 - o Nie je vrodený, musí sa učiť
 - o Jazyky sa delia na:
 - **Prírodné** – vznikli na základe historického vývoja (národ formovali rôzne udalosti)
 - **Umelé** – vznikli umelo na základe dohody, potrieb (programovacie jazyky, Esperanto)
- **Reč** – konkrétne použitie jazyka (znakov, pravidiel) v komunikácií

- **Funkcie jazyka:**
 - o **Dorozumievacia (komunikatívna)** – vyjadrujeme svoje myšlienky, postoje, city a pocity
 - o **Poznávacia** – jazyk slúži ako nástroj myslenia
 - o **Estetická funkcia** – rozvíja estetické cítenie človeka
 - o **Reprezentatívna** – jazyk patrí k dôležitým znakom národa, ktorým sa vymedzuje od ostatných národov

- **Jazyková kultúra:**
 - o **Jazyk ako celok** – súvisí s vývinom jazyka, formovala a vyvíjala sa dlhodobo, vypracovala sa až tak, že vie plniť všetky (4) funkcie
 - o **Jazyk – jednotlivec** – do akej miery vie jednotlivec používať pravopis, jazykové prostriedky.
 - Každý jedinec má túto mieru inú

- **Jazykoveda (lingvistika)** – veda o jazyku, skúma jazykové roviny, zahŕňa niekoľko disciplín:
 - o **Fonetika + Fonológia** – skúmajú zvukovú stránku jazyka
 - o **Lexikológia** – skúma slovnú zásobu
 - o **Morfológia** – skúma slovné druhy a gramatické kategórie
 - o **Syntax** – skúma vetné členy, sklady, vety a text
 - o **Ortoepia** – skúma spisovnú výslovnosť
 - o **Ortografia** – skúma pravopis
 - o **Štylistika** – skúma tvorbu prejavov, Funkčné jazykové štýly, Slohové postupy a Slohové útvary
 - o Str 12 – 14 učebnica

- **Materinský jazyk** – jazyk, ktorý si jednotlivec zvyčajne osvojí v rodine. Je to jazyk, ku ktorému ma najbližší vzťah, s ktorým sa stotožňuje.
- **Cudzí jazyk** – treba sa ho učiť na pozadí materinského jazyka, pretože kto dobre pozná zákonitosti materinského jazyka, môže ich využiť pri štúdiu cudzieho jazyka.
 - o Cudzí jazyky sa možno učiť dvoma spôsobmi – **od jazyka k reči** alebo **od reči k jazyku**. Tradičná a prepracovanejšia je prvá metóda, dopĺňaná druhou – rečovými cvičeniami.
 - o Rečové cvičenia sú drily, ktoré sa používajú na automatizáciu určitých jazykových javov, na výcvik v pohotovom vyjadrovaní
 - o Jazykové cvičenia vedú k hľadaniu alebo osvetleniu zákonitosti v jazyku, napríklad rozbory slov, rozbory viet, poznávanie slovných druhov
 - o Je potrebné si uvedomiť, že málokto sa dnes učí cudzí jazyk len preto, aby poznal jazykové pravidlá, ale učí sa ho hlavne preto, aby prostredníctvom týchto pravidiel spoznal a naučil sa praktickú reč.

- Pre plnohodnotný život a prácu v 21. storočí je cudzí jazyk dôležitý aj z hľadiska tzv. funkčnej gramotnosti. Pod funkčnou gramotnosťou rozumieme:
 - **Tradičnú gramotnosť** – písanie, čítanie
 - **Cudzojazyčnú gramotnosť**
 - **Počítačovú a informačnú gramotnosť**
 - Cudzojazyčná gramotnosť v kontexte Európskej únie znamená ovládanie dvoch cudzích jazykov okrem materinského jazyka. Znalosť cudzích jazykov je aj kľúčovým prostriedkom na vzájomné porozumenie a rešpektovanie odlišnosti medzi občanmi mnohonárodnostnej Európskej únie.
- **Cieľový jazyk** – pojem, ktorý sa používa hlavne v školskej praxi, ide o oficiálny, úradný jazyk určitého štátu, ktorý sa učí napríklad príslušník národnostnej menšiny daného štátu. Spoločensky a politicky by bolo nevhodné nazývať ho cudzím jazykom.
- **Národný jazyk** – spája sa s konkrétnym národom, nástroj dorozumievania a myslenia.
 - Delí sa na spisovný a nespisovný
- **Spisovná podoba jazyka – Kodifikácia – Uzákonenie**
 - Spisovná podoba je záväzná pre všetkých používateľov jazyka, jazyk školstva, médií, úradných a štátnych dokumentov
 - Platí na celom území Slovenska okrem nárečí a slangu
- **Jazyková norma** – pravidlo, záväzné, jazykové, ustálené, nemôžu sa meniť rýchlo, majú ich na starosť jazykovedci

Pracovný materiál:

- Jazykovedné výskumy z 19. storočia poukázali na to, že vývin jazykov nebol náhodný, ale sa uskutočňoval podľa istých zákonitostí, t. j. jazyky sa vyvinuli zo spoločného prazákladu - prajazyka
 - o **INDOEURÓPSKY PRAJAZYK - PRAINDOEURÓPČINA.**
- Najstaršie písomné pamiatky v indoeurópskych prajazykoch sú z 3. tis. p. n. l. Hovorilo ním spoločenstvo, ktoré žilo v oblasti Malej Ázie a na Blízkom východe.
- Slovenský jazyk má pôvod v slovanských jazykoch.
- Slovanským jazykom hovorili predkovia slovanských národov Praslovania (od Visly po Dneper), tí používali praslovančinu.
- V 4. až 6. stor. n. l. nastalo sťahovanie národov (trvalo približne 50 rokov), Praslovania putovali 3 smermi - J, V, Z - a z praslovančiny vznikli nárečia, dialekty, ktoré sa stali základom dnešných slovanských jazykov.
- 9. storočie - Veľká Morava - **Naštuduj potrebné informácie z literatúry veľkomoravského obdobia!!!**
- 10. storočie - zánik Veľkej Moravy, stali sme sa súčasťou Uhorska, jazykom administratívnym, kultúrnym sa stala latinčina.
 - o V priebehu 10. storočia sa začal rozvíjať domáci kultúrny jazyk - stará slovenčina. Okrem latinčiny sa ako ďalšie jazyky v písomnom styku používali: čeština, maďarčina, nemčina. Domáci kultúrny jazyk mal 3 podoby: k. západoslovenčina, k. východoslovenčina, k. stredoslovenčina.
 - o A. Bernolák – **naštuduješ z literatúry**
 - o Ľ. Štúr – **naštuduješ z literatúry**
 - o M. M. Hodža - M. Hattala

- Rok 1918 - vznik ČSR - šírenie ideológie čechoslovakizmu (1 národ – československý, 1 jazyk - československý)
- Vďaka profesorom, ktorí pôsobili na UK v Bratislave, v roku 1931 boli vydané prvé PSP, ktoré obsahovali veľa bohemizmov. Reakciou bolo puristické hnutie - snaha očistiť slovenčinu od českých slov, čo sa aj podarilo, z nasledujúcich PSP boli odstránené české slová.
- V roku 1943 vznikol v Bratislave Jazykovedný ústav, dnes Jazykovedný ústav Ľ. Štúra. 2. polovica 20. storočia - postupne vychádza 11 vydaní Pravidiel slovenského pravopisu.
- V roku 1989 sa udiali vážne spoločenské zmeny, ktoré priniesli aj zmeny v oblasti jazyka. V slovnej zásobe zanikli určité slová a objavili sa v nej také, ktoré odrážali novú spoločenskú situáciu, vzrástol vplyv cudzích jazykov - najmä angličtiny, boli vydané nové kodifikačné príručky - PSP, KSSJ. Spoločenský vývoj (vstup SR do EÚ, výtobytky vedy a techniky) kladú na slovenčinu neustále nároky. Keďže jazyk je systém dynamický, musí sa týmto nárokom prispôbovať. Spoločenský vývoj (vstup SR do EÚ, výtobytky vedy a techniky) kladú na slovenčinu neustále nároky. Keďže jazyk je systém dynamický, musí sa týmto nárokom prispôbovať.

PREHLAD ŽIVÝCH INDOEURÓPSKYCH JAZYKOV

